

Warszawa, dnia 20-12 2022 r.

1001-1.0280.320.2022

Pan
Krzysztof Kwiatkowski
Przewodniczący
Komisji Ustawodawczej
Senatu Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Przewodniczący

W odpowiedzi na pismo z dnia 28 listopada 2022 r., nr BPS.DKS.KU.0401.28.2022, wraz z którym przesłano senacki projekt ustawy o zmianie ustawy — Kodeks postępowania karnego (druk senacki 875), uprzejmie przedstawiam następujące stanowisko.

Zgodnie z projektowanymi zmianami w art. 245 k.p.k., każda osoba zatrzymana otrzyma opłaconą przez państwo pomoc adwokata lub radcy prawnego, którego obecność byłaby — z niewielkim wyjątkami — warunkiem przeprowadzenia czynności procesowych z udziałem tej osoby. Ponadto projekt dokonuje zmiany w art. 301 k.p.k.

Nie jest trafny argument, że wprowadzenie zmian w art. 245 k.p.k. jest uzasadnione koniecznością implementacji prawa do obrony przewidzianego w art. 3 ust. 1 i 2 *dyrektywy 2013/48 z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności oraz w art. 4 dyrektywy 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych*

i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania.

Wskazane wyżej przepisy obu dyrektyw regulują uprawnienia przysługujące podejrzanemu i oskarżonemu — a zatem albo osobie, w stosunku do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów lub przesłuchano ją w charakterze podejrzanego (podejrzany), albo osobie, przeciwko której skierowano akt oskarżenia (oskarżony). Zgodnie z art. 2 ust. 1 dyrektywy 2013/48, dyrektywę tę stosuje się do podejrzanych i oskarżonych od chwili poinformowania ich przez właściwe organy państwa członkowskiego o tym, że są podejrzani lub oskarżeni o popełnienie przestępstwa. Natomiast do osób zatrzymanych nie będących w danych państwie podejrzanymi ani oskarżonymi stosuje się ją tylko wówczas, gdy są to osoby, w stosunku do których wydano europejski nakaz aresztowania (art. 2 ust. 2) — czyli osoby będące podejrzanymi lub oskarżonymi w innym państwie członkowskim.

Przedstawione w uzasadnieniu twierdzenie, że prawo polskie nie realizuje standardu określonego w art. 3 ust. 2 dyrektywy 2013/48 jest niezgodne z obowiązującym stanem prawnym. Niezrozumiałe jest również powoływanie się przez projektodawcę na treść motywu 21, ponieważ opisane tam uprawnienia (w szczególności prawo świadka do odmowy odpowiedzi na pytania, jeśli odpowiedź może go obciążyć, i prawo podejrzanego do odmowy składania wyjaśnień) są w pełni realizowane w prawie polskim i przysługują na każdym etapie postępowania, w tym również osobom zatrzymanym, w przypadku gdyby zostały one przesłuchane. Motyw 20 dyrektywy wskazuje, że „do celów niniejszej dyrektywy przesłuchanie nie obejmuje wstępnego przesłuchania przez policję lub inne organy ścigania, które ma służyć ustaleniu tożsamości danej osoby, sprawdzeniu, czy osoba posiada broń lub innych podobnych kwestii bezpieczeństwa, lub stwierdzeniu, czy należy wszcząć dochodzenie”.

Wbrew sugestii projektodawcy, projekt nie wdraża obowiązkowych rozwiązań, o których mowa w dyrektywie 2013/48, lecz przewiduje wprowadzenie zupełnie nowej regulacji — a mianowicie niezasadne przyznanie każdej osobie zatrzymanej, także nie będącej podejrzanym, praw przysługujących zgodnie z dyrektywą podejrzanemu i oskarżonemu.

Zatrzymany jest osobą o odrębnym statusie prawnym. Do zatrzymania w trybie art. 244 k.p.k. dochodzi w sytuacji, gdy nie wszczęto jeszcze postępowania karnego. Osoba zatrzymana nie jest podejrzana ani oskarżona o popełnienie przestępstwa — i bynajmniej nie musi uzyskać takiego statusu na dalszym etapie postępowania. Prawo polskie w pełni realizuje zasadę, że osobie zatrzymanej przysługuje prawo dostępu do adwokata, co wynika jasno z art. 244 § 2 i art. 245 § 1 k.p.k. — jednak prawo dostępu do adwokata nie jest tym samym, co obowiązek obecności adwokata przy każdej czynności procesowej. Część osób zatrzymanych zostaje ostatecznie przesłuchana jedynie w charakterze świadków. Dopiero kiedy osoba zatrzymana staje się podejrzanym zaczynają jej niezwłocznie przysługiwać wszystkie prawa przewidziane w powołanej dyrektywie.

Obowiązku ustanowienia adwokata lub radcy prawnego z urzędu dla każdej osoby zatrzymanej nie przewiduje żaden akt prawa międzynarodowego ani prawa europejskiego. Nie wspominają o nim również przepisy dyrektyw, powołanych w uzasadnieniu projektu. Tym bardziej nie został w prawie międzynarodowym ani europejskim przewidziany obowiązek przeprowadzania czynności z udziałem osoby zatrzymanej wyłącznie w obecności adwokata lub radcy — czyli, w praktyce, zakaz wykonywania jakichkolwiek czynności procesowych z udziałem zatrzymanego do czasu, kiedy przybędzie adwokat lub radca. Rozwiązania takiego — co należy podkreślić — nie zna również ustawodawstwo innych większych państw europejskich.

Okres zatrzymania trwa w prawie polskim nie dłużej niż 48 godzin. Od szybkiego i sprawnego prowadzenia czynności na tym wczesnym etapie zależy niejednokrotnie późniejszy przebieg śledztwa lub dochodzenia. Uzależnianie wykonywania takich czynności od obecności adwokata — który może w ogóle nie przybyć z przyczyn niezależnych, na przykład z powodu trudności z dojazdem — będzie oznaczać poważne obniżenie ich skuteczności. Z powyższych względów projektowaną zmianę art. 245 k.p.k. należy uznać za szkodliwą i zasługującą na odrzucenie.

Odnośnie projektowanej zmiany w art. 301 k.p.k., podkreślić należy, że z obecnego brzmienia przepisu wynika obowiązek przesłuchania podejrzanego z udziałem ustanowionego obrońcy. Proponowana w projekcie formuła tego przepisu

nie odzwierciedla natomiast wymogów określonych w art. 3 ust. 5 i 6 w zw. z ust. 3 dyrektywy 2013/48.

Z powyżej podanych powodów prace nad przedstawionym do zaopiniowania projektem nie powinny być kontynuowane.

Jednocześnie, w odpowiedzi na zapytanie dotyczące liczby osób zatrzymanych na polecenie prokuratury, uprzejmie informuję, że na polecenie prokuratury — to jest, na podstawie art. 247 § 1 i 2 k.p.k. — zatrzymano w 2018 r. – 7239 osób, w 2019 r. – 8119 osób, w 2020 r. – 6482 osoby, a w 2021 r. – 6371 osób.

z wyprzedzeniem

Dariusz Barski